

Вікторія В. Петрушевська
**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ
ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ**

У статті досліджено тенденції й напрямки трансформації фінансової політики України в період змін у глобальних економічних процесах. Запропоновано концепцію формування фінансової політики в системі регулюючих заходів державного впливу на економіку. Розглянуто комплекс стратегічних заходів із вдосконалення фінансової політики України.

Ключові слова: фінансова політика; фінансова система; регулювання, програма фінансового розвитку; Україна.

Рис. 1. Літ. 14.

Виктория В. Петрушевская
**КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ
ФИНАНСОВОЙ ПОЛИТИКИ УКРАИНЫ**

В статье исследованы тенденции и направления трансформации финансовой политики Украины в период изменений в глобальных экономических процессах. Предложена концепция формирования финансовой политики в системе регулирующих мер государственного воздействия на экономику. Рассмотрен комплекс стратегических мероприятий по совершенствованию финансовой политики Украины.

Ключевые слова: финансовая политика; финансовая система; регулирование; программа финансового развития; Украина.

Viktoriya V. Petrushevska¹
**CONCEPTUAL FRAMEWORK FOR THE FINANCIAL
POLICY DEVELOPMENT IN UKRAINE**

The article investigates trends and directions of financial policy transformation in Ukraine during changes in the global economic processes. The concept of financial policy formation in the system of regulating measures of state impact on economy is offered. The complex of strategic actions on the improvement of financial policy in Ukraine is considered.

Keywords: fiscal policy; financial system; regulation; the program of financial development; Ukraine.

Постановка проблеми. Проблема формування ефективної фінансової політики стала одним з найважливіших напрямків вітчизняної економічної політики останнього часу. Академічність міркувань щодо необхідності удосконалення існуючих механізмів розробки й реалізації фінансової політики, характерна для останнього десятиліття розвитку України, змінилася активним просуванням пропозицій щодо трансформації сформованих систем на всіх рівнях організації фінансів: загальнодержавному, регіональному, місцевому.

Проведення ринкових реформ в Україні вимагає перегляду низки положень вітчизняної фінансової науки. Нині діюча система фінансового регулювання економіки поки не повністю відповідає сучасним завданням, їй необхідно буде пройти ще ряд етапів становлення у відповідності з умовами сучасної України. Важливу роль у цьому процесі повинні зіграти подальші дослідження теоретичних питань, включаючи питання розробки наукової концепції формування фінансової політики в системі регулюючих заходів державного впливу на економіку.

¹ Donetsk State University of Management, Ukraine.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми ефективного управління державними фінансами присвячена значна кількість робіт вітчизняних і закордонних вчених-економістів. Проблема формування фінансової політики розглядалася в роботах таких вітчизняних учених, як: А. Вірченко [2], О. Давидов [4], Т. Дідух [5], С. Іванова [6], Г. Карайченцева [4], І. Усков [11] та ін. Серед іноземних авторів, які зробили значний внесок у дослідження ефективності фінансової політики, варто відмітити В. Білолипецького [1], Ю. Корчагіна [8], Р. МакКіннона [13], Н. Менк'ю [10], М. Фрая [12], Е. Шоу [14].

Невирішені частини проблеми. Аналіз економічної літератури виявив єдність дослідників у думці, що, незважаючи на масштабні теоретичні розробки й успішний досвід застосування різних інструментів фінансової політики, жодна країна світу не захищена від неконтрольованого росту й несподіваних криз, а це підтверджує необхідність постійного коректування фінансових механізмів державного впливу на економіку. Одночасно проблемі розробки наукової концепції формування фінансової політики, на жаль, не приділено достатньої уваги вітчизняною фінансовою наукою.

Метою дослідження є вивчення основних тенденцій і напрямків трансформації фінансової політики України на сучасному етапі розвитку країни, а також розробка на цій основі концепції формування фінансової політики в системі регулюючих заходів державного впливу на економіку.

Основні результати дослідження. Фінансовий сектор у всі часи характеризувався інноваційною активністю. У ньому відбувається постійний добір нових технологій, інструментів і інститутів, що забезпечують економічне зростання; неліквідні активи переводяться в ринкові, що прискорює розвиток і розширює економічний простір; формується інституційне середовище для підтримки господарства. Остання третина ХХ ст. характеризувалася інтернаціоналізацією господарських зв'язків, розширенням процесів транснаціоналізації й поглибленням процесів регіональної економічної інтеграції (насамперед, у Західній Європі, але поступово й в інших регіонах світу). Дані процеси логічно підводили до глобалізації всієї світової економіки, що, по суті, ставала єдиною світогосподарчою системою. Світове господарство усе більше функціонувало за єдиними ринковими принципами, які поширювалися на ринки товарів, ринок праці й фінансовий ринок.

Уже в 1970-і рр. у розвинених капіталістичних державах і в країнах, що розвивалися, почали підсилюватися процеси лібералізації фінансового сектора, від досить твердого державного регулювання, що склалося ще в періоди світових війн і потрясінь епохи Великої депресії й отримало подальший розвиток у роки кейнсіанського регулювання й домінування етатистських моделей фінансової політики [12; 13; 14]. Ці процеси одержали подальший потужний імпульс в умовах неоконсервативного зрушення в економіці, політиці й ідеології на рубежі 1970–1980-х років. Логічним продовженням зазначених процесів на міжнародному рівні стала поступова лібералізація фінансових відносин, що почала набирати оберти в рамках інтеграційних угруповань (знову ж, насамперед у Західній Європі), але потім охоплюючи все ширше коло країн і регіонів світу. Нафтові шоки 1970-х рр. привели до формування значних фінансових ресурсів у країнах-експортерах нафти й наступного перетікання

цих ресурсів у провідні світові фінансові центри (насамперед, США й Великої Британії) і розширення міжнародного кредитування країн, що розвиваються.

Розпад Радянського Союзу й світової соціалістичної системи в цілому на початку 1990-х рр. втяг Україну в глобалізаційні процеси, включаючи й світовий фінансовий ринок. Україна є членом провідних міжнародних фінансових організацій (МВФ, групи Світового банку, ЄБРР, Єдиного економічного простору, Світової організації торгівлі тощо). Це створило умови для участі як органів державного управління, так і приватного сектора (що сформувався в результаті процесів роздержавлення й приватизації) в міжнародних капітальних операціях на новій основі.

20 років трансформаційних процесів в Україні, а також світові напрацювання в області теорії фінансів, дають на базі накопиченого фактичного матеріалу можливість комплексного дослідження різних аспектів державного управління, у тому числі в сфері фінансової політики держави.

Еволюція теорій в сфері фінансової політики протягом всієї історії макроекономічної науки дає можливість визначити значимість цих концепцій для практичного використання державними регуляторами. На думку деяких авторів, макроекономічні дослідження останніх 3 десятиліть мали мінімальний вплив на практичний аналіз монетарної й фіскальної політик [10]. Звичайно, все далеко не так однозначно, і існуючі концепції мають у своєму активі чимало досягнень (обґрунтування важливості монетарних правил і стимулюючих ефектів грошової політики, інтеграція мікроекономічних провалів ринку в макроаналіз тощо). Як показує досвід фінансової політики країн світу, економісти-практики, відповідальні за її проведення, більше покладаються на незалежний аналіз реальної ситуації, досвід і знання, що ґрунтуються на різних підходах: відповідь на кризу 2008–2009 рр. з боку держав складалася зі складного переплетення неокласичних і кейнсіанських методів. У важкі часи державні макроекономічні регулятори часто починають діяти «методом проб і помилок», ситуативно реагуючи на зміни й обираючи найбільш підходящі заходи з існуючого «вікна можливостей», з огляду на не тільки суто економічні, але й також політичні й соціальні цілі й обмеження.

При формуванні концепції фінансової політики держави економічна ефективність і соціальна справедливість повинні перебувати в стані динамічної рівноваги, що визначає темпи зростання виробництва й життєвого рівня населення. Формування державної концепції фінансової політики повинне бути спрямоване на створення умов, що сприяють збільшенню ресурсного потенціалу, який за допомогою росту фінансового й податкового потенціалів регіонів сприятиме росту дохідної бази й доходів бюджету [8]. У цьому контексті особливого значення набуває управлінська позиція територіальних органів влади, націлена на підвищення податкової активності даної території. Базові напрямки формування бюджетної забезпеченості розвитку соціально-економічної системи країни повинні становити основу концепції фінансової політики держави. Вона повинна представляти цілісну систему науково обґрунтованих поглядів, спрямовану на комплексний розвиток фінансової системи країни на тривалий період за активної управлінської позиції територіальних органів влади.

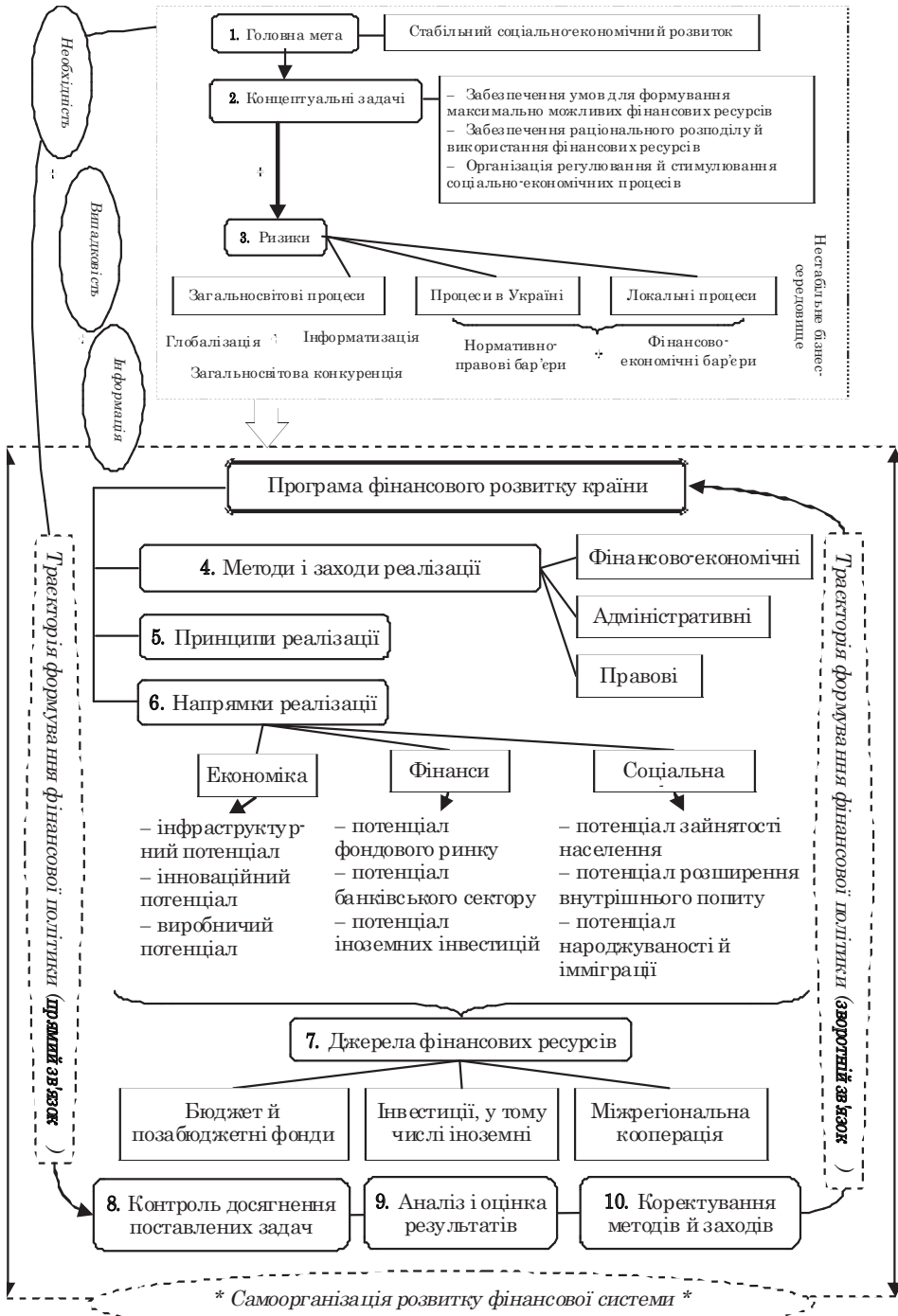

Рис. 1. Концепція формування фінансової політики в системі регулюючих заходів державного впливу на економіку, авторська розробка

Концепція формування фінансової політики в системі регулюючих заходів державного впливу на економіку представлена на рис. 1. Реалізація основних напрямків такої концепції буде сприяти позитивній динаміці соціально-економічного розвитку України. Концепція припускає, що для успішної реалізації фінансової політики використовується механізм, що передбачає саморозвиток системи за рахунок внутрішніх ресурсів і джерел відповідно до власної програми фінансового розвитку.

Саморозвиток фінансової системи відбиває виникнення в системі управління таких якостей, як прагнення до самовдосконалення, гнучкість і адаптивність до змін, орієнтація на нововведення, пошук і розробка прогресивних ідей і прискорене введення їх у практику формування фінансової політики країни.

Траєкторія формування фінансової політики в рамках процесу самоорганізації розвитку має два напрямки (прямий і зворотній зв'язок). Прямий зв'язок орієнтує систему формування фінансової політики на постійне вдосконалення й розвиток, забезпечує потребу системи управління в зміні напрямку поліпшення, а також у регулярному відновленні.

Для даної частини підсистеми формування фінансової політики характерне рішення наступних завдань і виконання наступних функцій:

- розробка заходів, методів і напрямків фінансової політики, а також постійна підтримка належного рівня стимуляторів, що спонукають фінансову систему до самовдосконалення;

- постійний аналіз рівня функціонування фінансової системи, її наявних і потенційних можливостей, а також аналіз динаміки завдань, що стоять перед фінансовою політикою й змін, викликаних глобалізацією світової економіки;

- виявлення нових тенденцій і напрямків розвитку фінансової політики, що спостерігаються у світовій практиці, а також аналіз використовуваних інструментів у рамках фінансових систем розвинених країн світу.

Найбільш істотними завданнями, розв'язуваними в рамках реалізації зворотного зв'язку системи формування фінансової політики, є наступні:

- розробка траєкторій саморозвитку фінансової системи, що включає в себе пошук можливостей вдосконалення, опис нового стану системи формування фінансової політики, розробку процедури й змісту переходу в новий стан, а також визначення засобів забезпечення цього переходу;

- організація переходу фінансової системи в новий стан, що включає в себе коректування методів і інструментів фінансової політики в рамках програми фінансового розвитку країни, розподіл завдань і позицій між суб'єктами переходу, розподіл функцій координації й коректування їхньої діяльності в процесі переходу тощо;

- аналіз і оцінка результатів переходу, узагальнення досвіду роботи з трансформації фінансової системи в новий стан, одержання висновків із вдосконалення фінансової політики й саморозвитку фінансової системи.

Результативність фінансової політики визначається ступенем досягнення поставлених цілей і завдань. Для оцінювання фінансової політики держави й для рекомендацій з її коректування, у першу чергу, необхідно мати програму фінансового розвитку країни з виділенням методів і принципів такої політи-

ки, визначенням строків і напрямків її реалізації. Тільки за такої умови можна розробити й успішно проводити фінансову політику й дати її об'єктивну оцінку.

Реалізація заходів фінансової політики в рамках запропонованої концепції спрямована на одержання конкретного результату протягом короткого періоду часу. У бюджетній сфері це виражається, насамперед, у сумах отриманих доходів, у змінах пріоритетів, обсягів і напрямків фінансування господарських комплексів і секторів економіки. У кредитно-грошовій сфері це може бути зростання або зниження залишків коштів на розрахункових рахунках, зміна залишків позикової заборгованості за короткостроковими і довгостроковими банківськими кредитами, зміна грошової маси, що обслуговує кругообіг споживчих товарів тощо.

Висновки. Основні тенденції фінансової політики в ХХ ст., а також аналіз її нерозв'язаних питань дозволяють окреслити такі стратегічні напрямки фінансової політики України:

1. Формування єдності складових фінансової політики.
2. Підвищення ефективності фінансового регулювання. Основою ефективною фінансової політики повинні бути: зміцнення національної грошової одиниці, підвищення довіри до фінансових, у тому числі банківських і страхових інститутів.
3. Успішна реалізація розробленої концепції фінансової політики відбудеться в умовах вбудовування фінансової системи України в міжнародну фінансову систему. Тому вкрай важливим завданням стає підвищення кваліфікації апарату державної влади з питань використання новітніх фінансових технологій, підвищення пріоритетності в державному бюджеті інвестицій в освіту, професійну підготовку кадрів [5].
4. Для ресурсного забезпечення національної валюти необхідно: знизити залежність від імпорту паливно-енергетичних ресурсів; активно розвивати харчову, легку, авіаційну й автомобільну промисловість, а також сільське господарство.
5. Посиленню інвестиційної спрямованості фінансової політики сприятиме зміцнення довіри вітчизняних й іноземних вкладників до банківських установ.
6. Розробка національної програми фінансового розвитку країни з відповідними бюджетно-податковими й грошово-кредитними інструментами підтримки соціально-економічного розвитку, із чіткими державними пріоритетами.
7. Забезпечити вплив бюджетно-податкових інструментів на розширення структури й збільшення обсягу товарів і послуг, реалізація яких дасть найбільші доходи, тобто буде сприяти збалансованості державного бюджету.
8. Налагодити систему співвідношення бюджетів різних рівнів в рамках Бюджетного кодексу України, поступово збільшувати частку фінансових ресурсів місцевих бюджетів [9].
9. Трансформувати податкову політику з урахуванням необхідності фінансового оздоровлення стратегічно важливих для держави підприємств, спрощення системи оподаткування малого бізнесу, надання пільгових умов

для компаній, що розширюють ринок збуту власної продукції, або знижують ціни та займаються інноваційно-інвестиційною діяльністю.

10. У число стратегічних завдань фінансової й грошово-кредитної політики входить завдання збільшення коефіцієнта монетизації економіки [7].

11. Одним з головних завдань фінансової політики є розвиток сучасного й ефективного фондового ринку.

12. З метою реалізації стратегічних орієнтирів розвитку фінансової системи країни необхідним є впровадження у систему державного фінансового регулювання міжнародних стандартів фінансової діяльності [3].

Таким чином, основні напрямки перетворень у державному регулюванні зводяться до фінансових перебудов, що у відповідності з прийнятою за основу концепцією формування фінансової політики на базі грошово-кредитних і фіскальних інструментів дозволить підвищити ефективність всієї ринкової системи.

1. Белоліпецький В. Финансовая экономика: концептуальные основания и механизм реализации // Философия хозяйства.— 2001.— №1.— С. 100–131.

2. Вірченко А. Фінансова політика в умовах глобалізаційної фінансово-економічної кризи // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка.— 2011.— Вип. 128.— С. 42–45.

3. Грязнова А.Г., Маркина Е.В., Седова М.Л. Финансы: Учебник. — М.: Финансы и статистика, 2012. — 496 с.

4. Давидов О., Карайченцева Г. Фінансова глобалізація і стратегія формування фондового ринку в країнах з перехідною економікою // Стратегічна панорама.— 2001.— №1–2.— С. 38–42.

5. Дедух Т.М. Концепция повышения эффективности государственных финансов Украины // Теоретичні і практичні аспекти інтелектуальної власності.— 2013.— Вип. 1, Т. 1.— С. 327–331.

6. Іванова С.М. Вплив фінансової глобалізації на розвиток інститутів спільного інвестування // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України.— 2009.— №1.— С. 121–128.

7. Ковалева Т.М., Дьяконова М.Л., Кузьменко Т.Н. Финансы и кредит: Учебник. — М., 2008. — 376 с.

8. Корчагин Ю.А. Региональная финансовая политика и экономика. — Ростов-на-Дону: Феникс, 2006. — 284 с.

9. Латинін М.А., Лозинська Т.М., Дунаєв І.В. Стратегічне планування: Навч. посібник / За заг. ред. д.е.н., проф. О.Ю. Амосова. — 2-ге вид., перероб. та доп. — Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2012. — 248 с.

10. Мэнкью Н.Г. Макроэкономист как ученый и инженер // Вопросы экономики.— 2009.— №5.— С. 86–103.

11. Усков И.В. Развитие системы местных финансов в условиях евроинтеграции Украины // Економіка, Фінанси, Право.— 2012.— №4.— С. 14–18.

12. Fry, M. (1995). Money, Interest and Banking in Economic Development. 2nd ed., John Hopkins University Press.

13. McKinnon, R. (1973). Money and Capital in Economic Development. Brookings Institution.

14. Show, E. (1973). Financial Deepening in Economic Development. N.Y.

Стаття надійшла до редакції 20.02.2014.